

Wpływ rodziców na motywację dzieci do nauki

Umiejętności i postawy potrzebne do osiągnięcia sukcesów w szkole dziecko opanowuje już w pierwszych latach życia. Przygotowanie do roli ucznia rozpoczyna się bardzo wcześnie, a pierwszymi nauczycielami są rodzice, rodzeństwo, dziadkowie, itd. Każde dziecko ma naturalną motywację do uczenia się i czerpie radość z opanowywania nowych umiejętności. Jest ciekawe świata, co łatwo zauważyć w niezliczonych pytaniach, które najczęściej zaczynają się od: Dlaczego? Po co? Jak? Często z czasem dzieci zaczynają tracić pasję poznawczą. Słabnie entuzjizm do uczenia się wciąż nowych rzeczy. Dzieje się tak zwłaszcza, gdy zaczyna się nauka w szkole. W dużej mierze od rodziców zależy jak dziecko poradzi sobie w nowym środowisku oraz czy będzie miało motywację do nauki. **Czym zatem jest motywacja?**

Motywacja to proces wewnętrzny pobudzający jednostkę do działania i ukierunkowujący je. Od poziomu motywacji zależy sprawność działania. Motywacja pełni trzy ważne funkcje: wzbudza aktywność jednostki oraz ukierunkowuje jej percepcję i działania. Dzięki czynnikom motywacyjnym (np. emocjom) zmienia się gotowość do działania, często podwyższa się jego poziom, jednostka staje się bardziej aktywna. I to jest pierwsza podstawowa funkcja motywacji. Funkcja druga polega na wybiórczym odbiorze informacji – ukierunkowaniu percepcji zgodnym z oczekiwaniami, nastawieniami i dążeniami podmiotu, pozostającymi zawsze w określonych relacjach z jego doświadczeniem i wiedzą. Z tą funkcją wiąże się trzecia funkcja motywacji, polegająca na ukierunkowywaniu działań.

Przez motywację należy rozumieć w szczególności proces, który wywołuje, ukierunkowuje i podtrzymuje określone zachowania ludzi spośród innych, alternatywnych form zachowania, w celu osiągnięcia określonych celów. Proces ten

zachodzi, gdy spełnione są dwa warunki:

1. Osiągnięcie celu musi być postrzegane przez człowieka jako użyteczne.
2. Prawdopodobieństwo realizacji celu przez jednostkę musi być wyższe od zera.

W mechanizmie tym dochodzi do interakcji procesów myślowych, fizjologicznych i psychologicznych jednostki, które decydują o natężeniu motywacji. W definicji mówi się również o dążeniu do celów. Cele te mogą być dwojakiego rodzaju:

1. Materialne (np. płaca, stypendium, nagroda rzeczowa)
2. Niematerialne (np. satysfakcja, chęć zwycięstwa w rywalizacji)

Ze względu na fakt, że w rzeczywistości mamy do czynienia z wieloma motywami, posługujemy się pojęciem systemu motywacji. Przez system motywacji należy rozumieć zespół wzajemnie powiązanych motywów ludzkiego działania.

Wydawałoby się, że wystarczy czegoś bardzo mocno pragnąć, żeby to osiągnąć. Ale wbrew pozorom, nie jest to takie proste. Im bardziej nam na czymś zależy, tym bardziej skupiamy się na wzbierających w nas emocjach zamiast na nauce. Trudniej nam się skoncentrować, zebrać myśli i zapamiętać materiał. Efekty nauki pod taką presją są niezadowalające.

Z kolei zbyt małe emocje powodują spadek zainteresowania, a tym samym koncentracji i w końcu porzucenie nauki. Po prostu nic nam się nie chce.

Wniosek z tego taki, że skoro ani słabe ani silne emocje nie pomagają to najlepszym wspomagaczem nauki są... emocje, ale w umiarkowanej ilości.

Z wyborem celów jest podobnie. **Stawiając sobie zbyt wygórowane wymagania, skazujemy się na porażkę i szybkie zniechęcenie. Z drugiej strony, zbyt łatwe zadania szybko utwierdzają nas w mniemaniu, że wszystko już umiemy i nuda odciąga nas od dalszego pogłębiania wiedzy. Dlatego tak ważne jest stawianie sobie realistycznych, niewygórowanych celów, co prawda na górnej, ale realistycznej granicy naszych możliwości!**

Pozytywny i negatywny wpływ rodziców na motywację do nauki

To, jak dziecko będzie sobie radziło w szkole zależy nie tylko od jego zdolności umysłowych, inteligencji czy predyspozycji. Duże znaczenie ma także sytuacja w rodzinie, styl wychowania, postawy rodziców, organizacja życia domowego. Warunki życia i atmosfera panująca w rodzinie ułatwia lub utrudnia dziecku doświadczanie zależności między własnymi działaniami a ich konsekwencjami, między wysiłkiem a wieńczącym go sukcesem. Albo uwierzy ono we własne siły i zdobędzie zaufanie do siebie samego, co w przyszłości pomoże mu w szkolnej karierze, albo utrwali złe nawyki przeszkadzające mu w realizacji celów, które sobie stawia i które kiedyś będą mu stawiane jako uczniowi.

Rola rodziców w kształtowaniu obrazu własnej osoby

Wpływ rodziców na to, w jaki sposób widzimy siebie jest bardzo znaczący. Sposób, w jaki nas oceniali zostaje trwale zapisany w umyśle. Ich opinie i działania kształtowały nasze charaktery.

Nawet utalentowane dzieci mogą zaprzepaścić swoje możliwości, jeśli są przesadnie krytykowane przez rodziców. I przeciwnie. Dziecko chwalone i w wyraźny sposób doceniane rośnie w poczuciu zadowolenia ze swojej osoby i działa odpowiednio do tego poczucia. W ten sposób dziecko o niewielkim nawet naturalnym potencjale może osiągać znaczne postępy w rozwoju i budować właściwy obraz siebie. Przykładem tego mogą być dzieci upośledzone czy niepełnosprawne fizycznie, które pokonały swe bariery dzięki uznaniu i zachęce ze strony mądrych rodziców. Gdy rodzice pozwalają dziecku próbować rozwijać nowe umiejętności i zachęcają je do tego, w dziecku rodzi się przekonanie „mogę to zrobić, jestem w stanie wykonać to zadanie”. Porażka, której towarzyszy nie nagana, lecz dalsza zachęta, daje poznać ograniczenia, nie stając się jednak powodem osobistych tragedii. Dziecko buduje właściwy obraz siebie. Ma ochotę próbować nowych umiejętności i rozwijać je. Nie boi się porażek, wie, że mogą przydarzyć się każdemu i że może próbować jeszcze raz.

Jeśli dziecko jest chronione i nie ma okazji podejmować ryzyka lub jest krytykowane za niepowodzenia, rośnie w nierozwiniętym poczuciu własnych możliwości i przekonaniu: „ja się do tego nie nadaję”, „ja nie potrafię”.

Jakie błędy popełniane przez rodziców powodują, że dziecko nie wykorzystuje swoich potencjalnych możliwości i talentów?

Pewne rodzinne sytuacje sprawiają, że dzieci nie znajdują motywacji do tego, żeby uczyć się, mierzyć się ze szkolnymi wyzwaniami, sprawdzać się w roli ucznia. Poprzestają na dwójkach i trójkach. Nic z tego, co oferują im w szkole, nie jest w stanie ich zainteresować i wzbudzić ich entuzjazmu. Po prostu im się nie chce.

Wpływom takim podlegają najbardziej:

- **Dzieci rozpieszczone** – one nie muszą podejmować wysiłków, żeby osiągnąć upragnione cele, bo rodzice wszystko „podają na tacy” i odgadują każde marzenie, spełniają życzenia.
- **Dzieci nadopiekuńczych rodziców** – stale wyręczane i kontrolowane, nie mają okazji nauczyć się podejmowania decyzji, ponoszenia ryzyka; czują się zależne i niekompetentne; są przekonane, że nic same nie potrafią (najczęściej słyszą: Ja to zrobię, tobie się to nigdy nie udaje. Ty zawsze zapominasz!).
- **Dzieci rywalizujące z bratem czy siostrą** – poczucie nieustającej konfrontacji, porównywanie i walka o względy rodziców stwarzają atmosferę ciągłego zagrożenia, frustracji oraz niesprawiedliwości.
- **Dzieci bardzo zdolne** – w szkołach, gdzie większość uczniów to osoby o przeciętnym poziomie intelektualnym, osoba o wybitnych zdolnościach może czuć się osamotniona i izolowana; bywa, że rodzic nie ma pojęcia co może zrobić, aby pomóc rozwijać zdolności swej pociechy.
- **Dzieci manipulatorzy** – poczucie władzy nad otoczeniem nie sprzyja rozwijaniu samodyscypliny koniecznej w pracy nad wyznaczonymi celami; mali tyrani to często dzieci skłóconych, zbyt pobłażliwych albo zapracowanych ponad miarę rodziców oraz jedynacy uwielbiani przez najbliższych.

- **Dzieci zdezorganizowanych domów** – chaos i nieuporządkowany tryb życia utrudniają przystosowanie się do szkolnej rutyny i wypełnianie obowiązków oraz akceptację ograniczeń.
- **Dzieci, których możliwości są przeceniane** – rodzice mają w stosunku do nich zbyt wysokie wymagania; dziecko nie jest w stanie im sprostać, co wywołuje u niego frustrację.
- **Dzieci ciągle pouczane i krytykowane** – rodzice idealizują obraz siebie: „ja w twoim wieku... miałem same piątki, uczyłem się po kilka godzin dziennie”; często „prawią kazania” tonem osoby wszystkowiedzącej i nieomyślnej, stale podają siebie za przykład. Lubią udowadniać dziecku, że zawsze mają rację.

Jaka atmosfera w domu powoduje lepsze wyniki w szkole? Co powinni robić rodzice, aby pomóc swoim dzieciom?

Pożądanane **zachowania rodziców**, które **wpływają na motywację i stosunek do nauki**:

- **Służenie przykładem** – jeżeli rodzice czytają książki i czasopisma (nie tylko program TV), często dyskutują na różne tematy, mają swoje hobby czy grają z dziećmi w gry edukacyjne, wówczas ich dzieci będą bardziej skłonne poszerzać swoją wiedzę, gdyż będzie im się to wydawało naturalne.
- **Dostrzeganie sukcesów, stosowanie pochwał** – każda zmiana na lepsze utrwali się szybciej, jeśli zostanie dostrzeżona i doceniona. Z czasem jednak należy stopniowo zmniejszać ilość pochwał, gdyż w przeciwnym razie dzieci mogą zacząć traktować je jako coś, co należy im się zawsze oraz traktować je jako sposób na uzyskanie uznania w oczach dorosłych.
- **Stawianie racjonalnych wymagań** – aspiracje rodziców wobec dzieci powinny być odpowiednie do posiadanych predyspozycji i uzdolnień.
- **Właściwa organizacja czasu** – pilnowanie, aby dziecko miało wystarczająco dużo czasu na zabawę, ruch, czy swoje hobby. Dzieci zdolne i ambitne często potrafią długo i wytrwale się uczyć, ale mogą być przemęczone. Ważne jest też sprawdzenie

ilości czasu poświęcanego na telewizję czy komputer, w celu uniknięcia uzależnienia.

- **Pomoc w nauce** – należy zachęcać dzieci do samodzielnego rozwiązywania problemów (np. zamiast zawsze sprawdzać błędy ortograficzne – nakłonić dziecko do korzystania ze słowniczka) oraz pomagać mu, gdy sobie nie radzi (tłumaczyć, wskazywać źródła wiadomości, organizować naukę w formie zabawy, przepytować dziecko z materiału, korygować błędy gramatyczne i nawyki wymowy, pokazywać przykłady itp.). **Nigdy nie należy odrabiać za dziecko prac domowych!**

- **Interesowanie się problemami dzieci** – małe dzieci mają naturalną skłonność do opowiadania swoich przeżyć rodzicom. Tylko od rodziców zależy, czy będą tak postępowały, gdy dorosną. Jeżeli reakcje dorosłych na problemy są przesadzone albo sprawy dziecka są traktowane jako mało ważne, wówczas kontakt będzie stawał się coraz bardziej zakłócony. Dzieci nie będą szukały pomocy w rozwiązaniu problemów u rodziców. Nic nie da wypytywanie się czy groźby. Jeżeli rodzic będzie wiedział, w czym tkwi kłopot, zazwyczaj będzie mógł pomóc i udzielić wsparcia.

- **Pozytywne emocje** – dziecko, które nie ma w domu do czynienia z negatywnymi emocjami, nie przejawia ich raczej w szkole. Należy starać się panować nad złością, gniewem, frustracją. Nie należy rozładowywać swoich frustracji na dzieciach.

- **Mądre karanie** – stosowanie kar jak najrzadziej (w przeciwnym razie tracą swoją moc) i tylko wówczas, gdy są konieczne, wymierzanie ich adekwatnie do przewinienia. **Nie stosowanie kar cielesnych!**

- **Nagradzanie** – nagrody należy stosować mądrze, gdyż zbyt dużo lub bardzo drogie, mogą wypaczyć charakter – dzieci uczą się dla uzyskania rzeczy a nie dla siebie. Często wartościowsze od nagrody materialnej jest pochwalenie, docenienie starań, wysiłku włożonego w naukę danego materiału.

- **Zapewnianie dobrych warunków do nauki** – dziecku ciężko jest się skupić, gdy nie ma prywatnego kącika lub gdy musi uczyć się w pokoju, gdzie ma włączony głośno telewizor.

- **Traktowanie rodzeństwa na równi** – dziecko faworyzowane zazwyczaj będzie starało się być w centrum uwagi, a dyskryminowane będzie się chowało w cieniu.

Techniki i formy wzmacniania

W uczeniu się czynniki nieobojętne, a towarzyszące bodźcom lub zachowaniom jednostki nazywa się wzmocnieniami. Posługując się nimi jako systemem, możemy oddziaływać na motywację w nauczaniu, stosownie do potrzeb nasilać ją lub osłabiać, a ponadto ukierunkowywać działania na pożądane tory. Wyróżnia się:

- wzmocnienia dodatnie (formy wzmacniania pozytywnego) – zmierzają do utrwalenia pożądanych zachowań za pomocą pochwał i nagród,
- wzmocnienia ujemne (formy wzmacniania negatywnego) – służą do zaniechania zachowań niepożądanych poprzez stosowanie kar.

Nagrody i kary

Aby coś stało się nagrodą musi wywoływać zadowolenie i następować po jakimś zachowaniu. Wywołując pożądany stan emocjonalny nagroda wzmacnia związek między określoną sytuacją a występującym w niej zachowaniem. Na tym polega domniemany mechanizm działania nagrody. Wraz z utrwaleniem się owego związku zwiększa się prawdopodobieństwo ponownego wystąpienia nagradzanego zachowania.

Niektórzy przypuszczają, że stosowanie kar – analogicznie jak w przypadku nagród – osłabia związek między zachowaniem a sytuacją, w której ono wystąpiło. Sądzą, że na skutek tego może dojść do wyeliminowania karanego czynu.

W świetle badań okazało się jednak, że kara nie znosi atrakcyjności czynu, po którym następuje. Oczekiwania, że w wyniku stosowania samych kar można wyeliminować trwale jakąś czynność, są złudne. Tłumienie danego czynu ma charakter okresowy (dopóki istnieje prawdopodobieństwo wykrycia go).

Aby trwale wyeliminować zachowania niepożądane, trzeba w okresie tłumienia, po zastosowaniu kary, wywołać pożądane zachowanie alternatywne i wzmocnić je nagrodami.

Techniki wzmacniania

1. **Technika bezpośredniej gratyfikacji** – polega na sygnalizowaniu swego zadowolenia z racji poczynionych postępów w zachowaniu lub nauce. Odbywa się to zazwyczaj przez wyrażenie pochwały i uznania. Takie wzmocnienia spełniają 2 funkcje: zwracają uwagę na poprawne wykonanie poleceń zachęcają do dalszego ich respektowania. W początkowym okresie wzmocnienia zaleca się nagradzanie w przypadku każdorazowego pojawienia się pożądanых zachowań. Z czasem jednak, w miarę coraz częstszego powtarzania się tych zachowań, należy stopniowo ograniczać wzmocnienia pozytywne, aby dzieci przestały traktować powierzone im zadania wyłącznie instrumentalnie, czyli jako środek zaspokajania potrzeby uznania lub bycia dostrzeganym przez dorosłych. Postuluje się też zrezygnowanie z czasem z nagradzania materialnego, na rzecz pochwał lub innych oznak uznania.
2. **Technika zawierania umowy ustnej** – zakłada zawarcie umowy co do określonych postępów w zachowaniu bądź nauce, określa zadania i obowiązki, jakie dziecko powinno spełnić oraz warunki i sposób gratyfikacji za wykonanie zobowiązań objętych umową. Ważne jest aby liczyć się z realnymi możliwościami spełnienia wynikających z niego zobowiązań. Nie należy również oczekiwać następującej, lecz stopniowej poprawy w zachowaniu. Umowę rozpoczynać od łatwo dającej się przezwyciężyć wady lub słabości.
3. **Technika słownego napominania** – polega na dyskretnym i życzliwym zwracaniu się do dziecka w sytuacji pojawienia się zachowania nie aprobowanego. Jest to napomnienie udzielane w tonie spokojnym i rzeczowym, a więc bez cienia sarkazmu, wyniosłości lub mentorstwa. Należy uważać, aby dziecka nie zawstydzić i uszanować jego godność.

Podejście do problemów i ich rozwiązywania w rodzinie ma ogromne znaczenie dla każdego dziecka. Wpływ na motywację dzieci oraz ich stosunek do siebie i szkoły, mają zachowania i reakcje najbliższych osób. Ważną rolę stanowią gesty i słowa oraz ton wypowiedzi. Wpływ na zachowania dzieci mają również stosowane przez

rodziców kary i nagrody a także szereg innych elementów, takich jak: atmosfera rodzinna, styl wychowywania (jedni rodzice są surowi i zasadniczy, drudzy bardziej liberalni i otwarci), możliwości umysłowe dzieci, stawiane wymagania, stopień samodzielności dzieci i ich możliwości decyzyjne ...

Każdy rodzic i każda rodzina ma lepsze i gorsze dni. Nie zawsze mamy czas dla dzieci, czasem brakuje nam sił. Należy się jednak starać, aby czuły się one dobrze w domu, aby chciały z nami rozmawiać i stawały się coraz bardziej samodzielne. Tylko wówczas możemy spodziewać się dobrych rezultatów w nauce i w życiu. Trzeba też pamiętać, że to rodzice mają największy wpływ na charakter dziecka, zwłaszcza, gdy jest małe. Zamiast karać dziecko za to, że się nie uczy, rodzice powinni najpierw zastanowić się, jaki oni mogli mieć na to wpływ. Ważne jest aby unikać błędów, gdyż późniejsze skutki są często trudne do naprawienia. Trzeba obserwować swoje dziecko i jego reakcje na różne sytuacje, np. złą ocenę, jakiś trudny do przebrnięcia temat czy nowe wyzwanie. Jeżeli dzieci dobrze sobie radzą z porażkami, uczą się na miarę swoich możliwości i nie sprawiają kłopotów wychowawczych w szkole, zazwyczaj nie ma powodów do zmartwień. Jeżeli natomiast pojawia się brak zainteresowania nauką lub dziecko źle zachowuje się w szkole, należy sprawdzić, czy nie ma kłopotów zdrowotnych lub umysłowych. Jeżeli nasza pociecha rozwija się prawidłowo, a mimo tego ma kłopoty z nauką, powinno się przeanalizować i ewentualnie skorygować nasze metody wychowawcze.

Nawet niewielka zmiana na lepsze sprawia, że dziecku zaczyna na coś zależeć, że chce coś dobrze umieć, wiedzieć coraz więcej. Zaczyna czerpać satysfakcję z realizowania coraz trudniejszych celów i docenia efekty własnego wysiłku. Opinia rodziców odgrywa tu ogromną rolę. Skutki będą trwałe, jeżeli dziecko spotka się ze wsparciem z ich strony.

Motywacja i stosunek do nauki mają duży wpływ na naszą przyszłość. Każdy z nas ma określone zdolności. Musi jednak w to wierzyć i chcieć je wykorzystać. Od tego może zależeć całe przyszłe życie człowieka. Motywacja nie jest

oczywiście jedynym czynnikiem warunkującym naszą przyszłość, jest jednym z wielu, jednak bardzo ważnym.

Przygotowała: Marzena Skwarek

Bibliografia:

1. Encyklopedia rodzice i dzieci, praca zbiorowa, PPU „Park”
2. Nowa Encyklopedia Powszechna, Wydawnictwo Zielona Sowa
3. Brzeškiewicz Zbigniew „Jak być lepszym uczniem w szkole i człowiekiem w życiu”
4. Maciaszkowa Janina „O współżyciu w rodzinie”, Nasza Księgarnia
5. Reykowski J. „Z zagadnień psychologii motywacji”
6. Włodarski Z., Matczak A. „Wprowadzenie do psychologii. Podręcznik dla nauczycieli”